

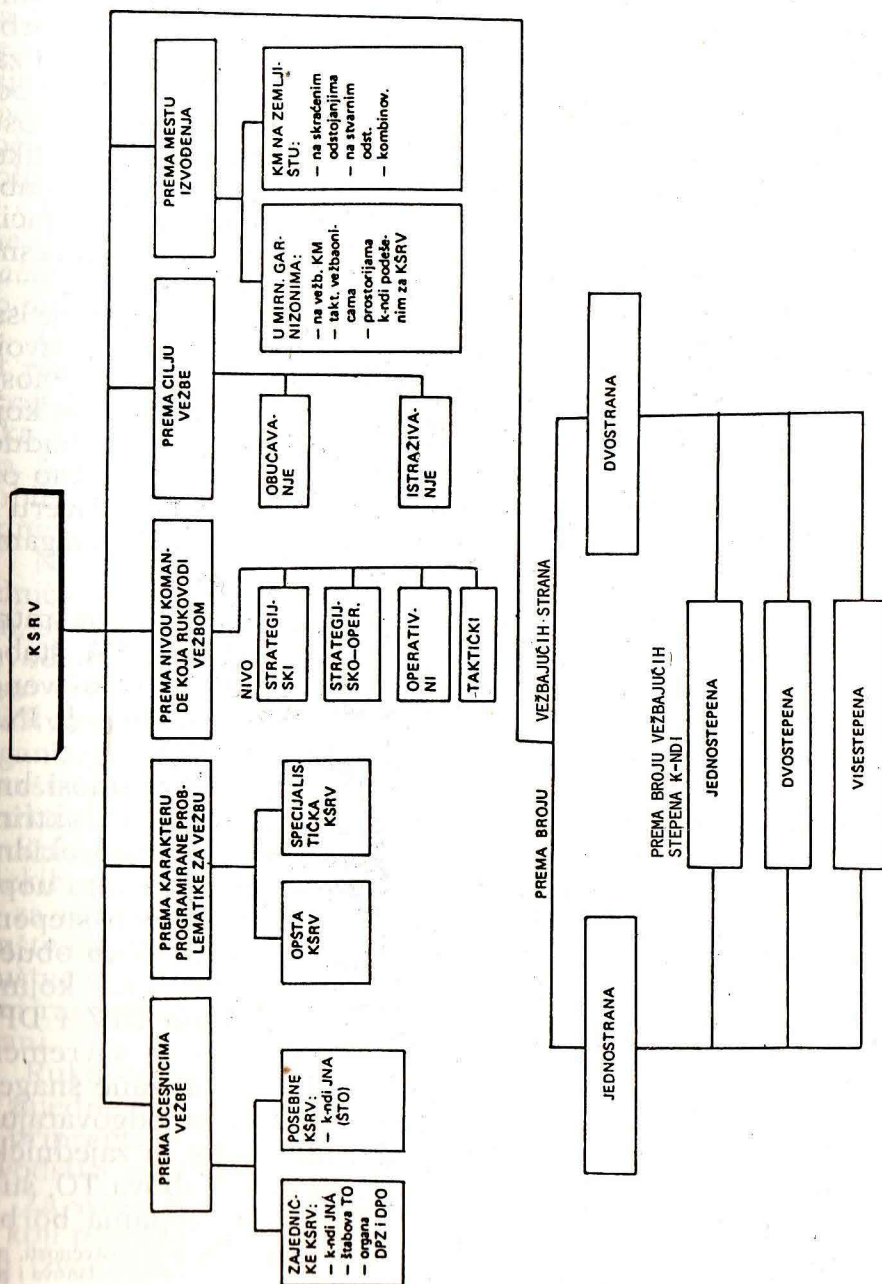
Klasifikacija komandno-štabnih ratnih vežbi

Pukovnik u penziji docent dr *GAVRILO PUPIC*

Na osnovu iskustava iz prakse i tendencija razvoja KŠRV kao najviših i najsloženijih oblika primenjene obuke starešina, komandi i štabova oružanih snaga, zagovara se njihova klasifikacija: (1) na osnovu raznovrsnosti učesnika – na zajedničke KŠRV komandi JNA, štabova TO i organa društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i posebne KŠRV komandi JNA (štabova TO); (2) prema bitnim karakteristikama programirane problematike – na opšte i specijalističke KŠRV; (3) prema nivou komande koja rukovodi vežbom – na KŠRV strategijskog, strategijsko-operativnog, operativnog i taktičkog nivoa; (4) prema planiranom cilju i težišnim zadacima – na KŠRV za obučavanje i istraživanje; (5) prema mestu izvođenja – u mirnodopskim garnizonima i na zamlištu i (6) prema broju vežbajućih strana i broju vežbajućih stepena komandi. Iscrpnije se obrazlažu bitne karakteristike zajedničkih KŠRV uključujući i osnove njihove pripreme i izvođenja.

Smatra se da bi takva podela mogla biti dovoljna za potpunije sagledavanje suštinskih karakteristika i tendencija razvoja KŠRV, kao i za utvrđivanje bitnih razlika i specifičnosti koje su se već ispoljile u vežbovnoj praksi, odnosno za koje se može pretpostaviti da bi mogle imati primenu i u budućnosti. Takođe se smatra da predložena šema klasifikacije može poslužiti kao osnova za dalju teorijsku raspravu i za praktičnu proveru u konkretnoj vežbovnoj praksi, kako u oružanim snagama tako i u društvu.

Komandno-štabna ratna vežba (KŠRV) kao najviši i najsloženiji oblik ne samo primenjene obuke starešina, komandi-štabova već i kao jedna od metoda istraživanja teorije ratne veštine i prakse pripreme i vođenja oružane borbe, poslednjih godina doživela je značajnu transformaciju i dalji razvoj u mnogim domenima njene strukture i funkcija. Zbog toga sadašnja podela KŠRV u važećoj normativnoj literaturi ne odgovara naraslim potrebama i složenosti problematike koju tretira ova vrsta vežbi. Postojeća klasifikacija KŠRV izvršena je prema broju vežbajućih strana, vežbajućih nivoa komandi-štabova i mestu izvođenja, a drugi aspekti klasifikacije, kao što su na primer: raznovrsnost učesnika, cilj, bitne karakteristike programiranih sadržaja vežbe i neki drugi nisu obuhvaćeni.

Polazeći od određenih pravila klasifikacije,¹ dostignutog stepena razvoja koncepcije i doktrine opštenarodne odbrane i društvene samozaštite, strategije oružane borbe i strategije ONO i DSZ, razvoja operatike, taktike, kao i zahteva vojne andragogije i metodologije ratne veštine, podela KŠRV bi se mogla izvršiti na osnovu: raznovrsnosti učesnika, bitnih karakteristika programirane problematike, planiranog cilja i težišnih zadataka, nivoa komande-štaba koji rukovodi vežbom, mesta izvođenja, broja vežbajućih strana i broja vežbajućih stepena komandi-štabova učesnika vežbe (šema).

Takva podela mogla bi biti dovoljna za potpunije sagledavanje suštinskih karakteristika i tendencija razvoja KŠRV, kao i za utvrđivanje bitnih razlika i specifičnosti koje su se već ispoljile u vežbovnoj praksi, odnosno za koje se može pretpostaviti da bi se mogle ispoljavati i u budućnosti. Predložena šema klasifikacije može poslužiti kao osnova za dalju teorijsku raspravu i za praktičnu proveru u konkretnoj vežbovnoj praksi, kako u oružanim snagama tako i u društvu.

Prema raznovrsnosti učesnika, komandno-štabne ratne vežbe mogu biti: (1) zajedničke KŠRV komandi JNA, štabova TO i organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija, i (2) posebne KŠRV komandi JNA, odnosno štabova Teritorijalne odbrane.

Kvalitativne promene koje u ratnu veštinu unosi brzi razvoj naoružanja i vojne opreme, koncepcija i doktrina ONO i DSZ, postavljaju visoke zahteve za neprekidnu stručnu osposobljenost starešina, rukovodećeg kadra uopšte, organizovanost i efikasnost delovanja na svim stepenima rukovođenja i komandovanja. Samo zajedničko obučavanje, posebno metodom zajedničkih KŠRV na kojima učestvuju komande JNA, štabovi TO i organi DPZ i DPO mogu dati potpunije odgovore na pitanja koja savremeni rat i oružana borba postavljaju pred naše oružane snage i društvo. Zajedničkim obučavanjem postiže se odgovarajući stepen sadejstva i saradnje i osposobljenosti za zajednička dejstva jedinica i komandi JNA, jedinica i štabova TO, subjekata i snaga ONO i DSZ u jedinstvenim zonama borbe-

¹ Principi klasifikacije: princip određenosti predmeta podele, princip jedinstvenosti, princip relativne posebnosti svakog člana podele, princip jedinstva posebnih članova i princip potpunosti podele (Bogdan Šešić, *Osnovi metodologije društvenih nauka*, treće izdanje, »Naučna knjiga«, Beograd, 1982, str. 89).

nih dejstava, odnosno na odgovarajućem operacijskom prostoru – ratištu, vojištu, bojištu. Dakle, podelom KŠRV na zajedničke na jednoj i posebne na drugoj strani stvara se mogućnost diferenciranog prilaza i tačnijeg utvrđivanja njihovih posebnosti u domenu organizacije, planiranja i izvođenja pa time i njihovih bitnih karakteristika, što je naročito značajno za zajedničke KŠRV jer su teorijski nedovoljno osvetljene.

U tom kontekstu razmotrićemo neke osnovne probleme pripreme i izvođenja *zajedničkih KŠRV komandi JNA, štabova TO i organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija* i pravce njihovih rešenja.

Organizovanje, planiranje i priprema KŠRV treba da su pravovremeni. Cilj i jedinstvena zamisao vežbe za sve učesnike zajednički se definiše, a specifičnosti svakog učesnika se izražavaju nastavnim i drugim sadržajima i zadacima. Na osnovu cilja i zamisli za KŠRV, utvrđuju se učesnici i obim učešća rukovodećih organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija.

Najuže *rukovodstvo* za zajedničke KŠRV mora biti zajedničko kako bi se ostvario jedinstveni cilj vežbe. Međutim, svaka struktura mora imati svoj instrumentarijum rukovođenja jer su problemi i način rada različiti. Rukovodstvo vežbe za organe civilnih struktura formira organ društveno-političke zajednice, odnosno društveno-političke organizacije koji organizuje i rukovodi izvođenjem komandno-štabne ratne vežbe. Za uspešno rukovođenje civilnim strukturama na dvostranim KŠRV formiraju se posebne stručne grupe rukovodilaca iz predsedništva društveno-političkih zajednica, predsedništva komiteta SKJ, kao i organa za rukovođenje odgovarajućim resorskim delatnostima društveno-političkih zajednica i aktivnostima SKJ i drugih društveno-političkih organizacija, na »crvenoj«, i za specijalni rat i okupacioni sistem – civilne poslove, na »plavoj« strani.

Rukovodioci KŠRV u svakoj strukturi deluju na osnovu zajedničke zamisli dejstva strana i odgovarajućih planova priprema i izvođenja KŠRV a osloncem na organe rukovodstva za JNA, TO i civilnih struktura.

Za svaku KŠRV određuje se konkretna struktura organa koji pomažu rukovodiocu vežbe u pripremi i tokom njenog izvođenja. Sastav i struktura tih organa određuje se nakon utvrđivanja smernica i osnova KŠRV, a potrebno je

da broj i profil članova tih organa obezbede realizaciju cilja i težišnih zadataka vežbe.

Radom vežbajućih organa društveno-političkih organizacija rukovode odgovarajući organi širih društveno-političkih zajednica preko zaduženih i ovlašćenih predstavnika koji se organizuju u posebnu grupu za »crvenu« stranu. Grupom rukovodi predsednik ili član predsedništva društveno-političkih organizacija koja organizuje i rukovodi izvođenjem komandno-štabne ratne vežbe.

Svoju rukovodeću funkciju u ulozi viših organa, u odnosu na vežbajuće civilne strukture, rukovodstvo KŠRV obavlja neposrednim praćenjem toka njihovog rada na rešavanju primljenog zadatka za vežbu, na referisanjima rešenja-odluka, pregledom i vrednovanjem izrađenih planova i drugih dokumenata i rešenja koja donose tokom vežbe, presuđivanjem po ključnim odlukama, stvaranjem novih situacija, izdavanjem direktiva i drugih akata rukovođenja, saglasno razvoju vojne i političke situacije na vežbi.

Nadležnosti i obim poslova organa rukovođenja »crvene« strane izvode se iz ustava, zakona i statutarinih akata tih organa, a za »plavu« stranu oblikuju se na osnovu scenarija načelnog modela pripreme i toka pretpostavljene agresije na našu zemlju.

U toku izvođenja vežbe rukovodstva moraju biti i prostorno zajedno radi zajedničkog procenjivanja situacije, dogovaranja o rešenjima, saradnje u procesu odlučivanja, usaglašavanja podataka koji se daju vežbajućim strukturama i organima rukovodstva, oblikovanja novih situacija i jedinstvenog rukovođenja vežbom. Zbog toga se organi rukovođenja svih struktura raspoređuju na zajedničkom komandnom mestu rukovodstva komandno-štabne ratne vežbe.

Posrednici za organe civilnih struktura – organa i organizacija društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija – organ su rukovodstva komandno-štabne ratne vežbe. Oni pomažu rukovodstvu da dinamizira tokove dejstva i rad vežbajućih organa civilnih struktura saglasno planiranom cilju i zadacima vežbe. U tom okviru posrednici presuđuju odluke-rešenja rukovodstava civilnih struktura najužih vežbajućih nivoa obeju strana i podigravaju rezultate dejstava po tim odlukama stvarajući vežbajućim organima uslove za ponovno odlučivanje.

Vežbajući organi civilnih struktura »crvene« strane su ratna rukovodstva društveno-političkih zajednica i društve-

no-političkih organizacija. To im omogućava da se najefikasnije osposobljavaju za delovanje u vanrednim prilikama i u ratu. Vežbajući organi civilnih struktura »plave« strane formiraju se zavisno od cilja, nastavnih i drugih zadataka, nivoa KŠRV i učešća komandi-štabova oružanih snaga na toj strani, ali uvek sa takvim proračunom da se garantuje realizacija cilja i planiranih nastavnih i drugih sadržaja komandno-štabne ratne vežbe.

U *planiranju* zajedničkih KŠRV uključuju se predstavnici rukovodstva društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija od izrade početnog dokumenta – smernica za vežbu – preko izrade i odobravanja osnova KŠRV do završetka elaborata za vežbu i njene analize.

Svi dokumenti elaborata KŠRV treba da sadrže i elemente situacije, podatke potrebne za razmatranje, procenu situacije iz oblasti funkcionisanja društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema i donošenje odgovarajućih zaključaka, predloga, rešenja-odluka, direktiva, naređenja i drugih akata upravljanja, rukovođenja i komandovanja – za sve učesnike komandno-štabne ratne vežbe.

Postavkom odgovarajuće situacije potrebno je stvoriti uslove za vežbanje rukovodećih organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija i komandi-štabova oružanih snaga u okviru nadležnosti i integralno, sa stanovišta delovanja sistema ONO i DSZ na »crvenoj« i specijalnog ratovanja na »plavoj« vežbajućoj strani.

Navedena problematika može se celovito oblikovati kao političko-bezbednosna situacija odgovarajućeg nivoa – strategijskog, operativnog ili taktičkog, zavisno od konkretne komandno-štabne ratne vežbe. U svim slučajevima sadrži postavke »crvene« i »plave« strane.

»Političko-bezbednosna situacija« je kao dokument sastavni deo »zamisli dejstva strana« i na njoj je zasnovan. Sadrži postavku »plave« i »crvene« strane kojom se problematizuju stanja, rešenja, stvaraju uslovi i koncipiraju okviri ispoljavanja onih pojava političkog, ekonomskog i bezbednosnog karaktera čiji su nosioci van oružanih snaga suprotstavljenih strana ali u funkciji doktrine, strategije, operativke, taktike tih snaga i realizacije ciljeva operacija, bojeva i borbi programiranih njihovim ratnim i drugim planovima.

Na osnovu tog dokumenta razrađuju se svi ostali planovi i dokumenti elaborata komandno-štabne ratne vežbe.

Neposredne *pripreme za KŠRV* imaju planski karakter a vreme za njihovo sprovođenje, obim priprema i način

realizacije zavise od osnovnih karakteristika KŠRV, a naročito nivoa, cilja, osnovnih sadržaja i stepena obučenosti učesnika vežbe. Pripreme se sprovode iz teorijskog i primenjenog dela, individualno i po oformljenim vežbajućim organima.

Cilj je teorijskih priprema obnavljanje ranije stečenih znanja i usvajanja novina u koncepcijama, doktrinama, ratnoj veštini, naoružanju i vojnoj opremi kako sopstvenih tako i snaga potencijalnog agresora. Težište teorijskih priprema je na savlađivanju doktrine, snaga i sredstava eventualnog agresora koji se tretira na KŠRV, naročito snaga za specijalno ratovanje i uspostavu okupacionog sistema, kao i naših koncepcijsko-doktrinarnih stavova i drugih teorijskih sadržaja neophodnih za uspešno obavljanje poslova i zadataka ONO i DSZ koji su u nadležnosti organa civilnih struktura u vanrednim prilikama i za rukovođenje opštenarodnim otporom agresoru u ratu, posebno na privremeno zaposednutoj teritoriji.

Primenjeni deo priprema sprovodi se sa rukovodstvom, posrednicima i vežbajućim organima rukovodstava društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija. Sadržaj i metod koji će se primeniti u ovom delu priprema učesnika vežbe zavise od nivoa, vrste i načina izvođenja KŠRV, što je predviđeno normativnom teorijom a realizuju se saglasno odgovarajućem planu priprema za pojedine učesnike vežbe.

Suština rada u *dinamici KŠRV* sastoji se u zajedničkom procenjivanju situacije nastale nakon donošenja odluka, rešenja vežbajućih struktura, postavki problema od strane rukovodstva i njegovih organa na bazi upoređenja i presuđivanja odluka suprotstavljenih strana i iznalaženju rešenja za jedinstvene akcije i mere koje moraju preduzimati sve strukture i subjekti na određenom području, pravcu, zoni, rejonu borbenih dejstava, odnosno području delovanja organa društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema, saglasno procenjenoj situaciji.

Rukovodstvo i posrednički aparat su izvori podataka koji odražavaju »stvarnu« situaciju na prostoru izvođenja KŠRV (i šire) u celini, odnosno delova tog prostora ili segmenata određenih delatnosti (privrednih, društvenih i dr.).

Odgovarajući organi rukovodstva KŠRV i posredničkog aparata, na jednoj, i vežbajućih struktura, na drugoj strani, treba da rade zajedno, odnosno da sarađuju pri odlučivanju u toku dinamike borbenih i drugih dejstava.

Dinamika se sprovodi metodom operativnih skokova, kao osnovnim, a može se primeniti i metod neprekidnog podigravanja posebno pri rešavanju značajnijih problema oružane borbe, neoružane borbe i opštenarodnog otpora, naročito na taktičkom nivou, kada je neophodna neposrednija saradnja komandi-štabova oružanih snaga i civilnih struktura.

Iz izloženih karakteristika zajedničke KŠRV na kojoj učestvuju komande-štabovi oružanih snaga i rukovodstva DPZ i DPO može se zaključiti da naziv komandno-štabna ratna vežba više ne odgovara suštini vežbe i da se javlja potreba da se zameni nazivom koji bi odražavao njena osnovna svojstva i učesnike. Jedan od naziva mogao bi biti: *zajednička ratna vežba (ZRV) komandi-štabova oružanih snaga i rukovodećih organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija.*

Kao težišni sadržaji obučavanja starešina, komandi-štabova oružanih snaga, rukovodećih kadrova i organa u društveno-političkim zajednicama i društveno-političkim organizacijama na zajedničkim ratnim vežbama mogu biti:

- vojnoobaveštajna aktivnost i učešće u njoj stanovništva, organa društveno-političkih zajednica, društveno-političkih, društvenih i drugih organa i organizacija, a u okviru toga koordinacija rada obaveštajnih organa na prikupljanju, sređivanju i korišćenju podataka za potrebe pripremanja i izvođenja operacije – boja;

- funkcionisanje organa i organizacija društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema sa stanovišta operacije, težišno na prostoru njenog izvođenja i za potrebe ostvarivanja njenih ciljeva. Posebno je značajna saradnja tih organa i organizacija sa komandama-štabovima oružanih snaga u oružanoj borbi, neoružanoj borbi i opštenarodnom otporu;

- bezbednost i društvena samozaštita, a u okviru toga posebno tesna saradnja i koordinacija organa SUP-a i organa bezbednosti u oružanim snagama, odnosno adekvatan rad organa za specijalno ratovanje i okupacioni sistem na »plavoj« strani, kao i rad odgovarajućih civilnih resorskih organa (posebno SUP-a) u rukovodstvu KŠRV; usmeravanje i podigravanje sistema društvene samozaštite i specijalizovanih službi bezbednosti u suprotstavljanju snagama za specijalno ratovanje i uspostavljanje okupacionog sistema;

– informativno-propagandna delatnost sa težištem na koordiniranom suprotstavljanju neprijateljskim psihološko-propagandnim aktivnostima i podizanju morala stanovništva i boraca; organizovani nastup naše propagande prema agresoru i povezivanje sistema informisanja užih i širih društveno-političkih zajednica sa sistemom informisanja u oružanim snagama;

– funkcionisanje sistema veza društveno-političkih zajednica i njegova povezanost sa sistemom veza u oružanim snagama;

– angažovanje organa i organizacija društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i stanovništva u povećanju proizvodnje za potrebe oružanih snaga i stanovništva, uspešnom pozadinskom obezbeđenju oružanih snaga sa težištem na tehničkom, intendantskom i saobraćajnom obezbeđenju i zbrinjavanju povređenih i obolelih.

Posebne KŠRV komandi JNA, odnosno štabova Teritorijalne odbrane. Stručno obučavanje i usavršavanje starešina, rukovodećeg kadra, kao i osposobljavanje i uvežbavanje komandi, štabova i rukovodećih organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija od opštine do Federacije za izvršavanje zadataka u vanrednim prilikama i u ratu, zahtevaju i zasebno, svestrano i temeljito obučavanje na vežbama, uključujući i KŠRV koje za svoje potrebe pripremaju i izvode posebno komande JNA, odnosno štabovi Teritorijalne odbrane. I na ovim vežbama moguće je odgovarajuće učešće organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija.

Prema karakteru programirane problematike, razlikujemo *KŠRV sa opštom problematikom* određenog vida, odnosno oblika borbenih dejstava, pre svega operacije (boja) i *KŠRV sa specijalističkom problematikom*.

Organizacija i izvođenje KŠRV sa opštom problematikom podrazumeva takvo programiranje vežbe na kojoj se proigrava ukupna problematika određenog vida (napad, odbrana), odnosno određenog oblika borbenih dejstava (operacija, boj), što znači pretresanje manje ili više svih pitanja i svih problema koji se u tim okvirima javljaju. Komandno-štabna ratna vežba sa opštom problematikom operacije (boja) omogućava da se rad komandanta i komande ispolji kao jedinstvena organizacijska i idejna celina na planiranju, objedinjavanju i usmeravanju bojeva, borbi, taktičkih borbenih radnji i drugih aktivnosti jedinica oru-

žanih snaga i drugih snaga ONO i DSZ radi ostvarenja jedinstvenog operativnog ili strategijskog, odnosno taktičkog cilja.

Specijalistička problematika karakteristična je za KŠRV koju mogu izvoditi vidovi oružanih snaga, kao i štabovi TO radi osposobljavanja sopstvenih komandi, štabova i njihovih organa po stručnim i posebnim nastavnim sadržajima i drugim zadacima. Istovremeno, takve vežbe mogu korisno da posluže i za pripremu starešina RV i PVO i RM za uspješno učestvovanje na KŠRV sa jedinicama Kopnene vojske. U kom stepenu će dejstvo tih vidova biti povezano sa dejstvima KoV, kao i način učestvovanja organa KoV na ovakvim KŠRV, zavisiće od cilja obučavanja i konkretne borbene situacije koja se tokom izvođenja ratne vežbe planira.

Opšte KŠRV su načelno intervidovske, a specijalističke KŠRV su vidovske. Međutim, u specijalističke KŠRV možemo svrstati i one vežbe koje se izvode radi proigravanja nekog posebno značajnog problema, kao što su na primer, protivvazдушna odbrana, diverzantska dejstva, pozadinsko obezbeđenje i dr.

Sistem rukovođenja i komandovanja, saglasno doktrini oružane borbe, organizuje se po nivoima – strategijskom, strategijsko-operativnom, operativnom i taktičkom pa se i KŠRV pripremaju i izvode pod rukovodstvom komandi-štabova tih nivoa.

Organi društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija ne mogu se klasifikovati prema navedenim nivoima, zbog toga što svaki nivo organizacije u društvu ima svoju autonomiju, a ne postoji subordinacioni odnos između njihovih organizacionih oblika. Zatim, KŠRV obuhvata određeni geostrategijski ili operativni prostor, pravac ili objekte strategijskog, operativnog ili taktičkog značaja te se i zamisao za vežbu komponuje prema tom prostornom faktoru a ne prema političko-teritorijalnoj podeli društveno-političke zajednice. Prema tome, na osnovu zamisli dejstva strana potrebno je određivati učesnike KŠRV iz društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija.

Uticaj nivoa komande-štaba na pripremu i izvođenje KŠRV može se sagledati analizom nosioca planiranja i organizovanja, vežbajućih struktura, osnovnih dokumenata elaborata, metoda sprovođenja dinamike, vremena i nosi-

laca operativnog planiranja i nekih drugih uslova pripreme i izvođenja KŠRV strategijskog, strategijsko-operativnog, operativnog i taktičkog nivoa.

Pripremu i izvođenje KŠRV na *strategijskom nivou* karakterišu: (1) nosioci planiranja, organizovanja i izvođenja vežbe su najviši organi Federacije (Predsedništvo SFRJ i CK SKJ, Savezno izvršno veće, Savezni sekretarijat za narodnu odbranu, kao štabni organ Vrhovne komande i dr.) ili komanda strategijske grupacije kada se ona obrazuje, uz učešće odgovarajućih organa društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija, organizacija udruženog rada i drugih struktura društva; (2) vežbajuće strukture su komande – štabovi strategijskih grupacija, odnosno operativnih jedinica i operativnih sastava JNA i TO, kao i odgovarajućih organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija; (3) smernice koje donosi Predsedništvo SFRJ (ili komanda strategijske grupacije) potrebno je izdavati pravovremeno (10 meseci pre početka vežbe) zbog složenosti procesa planiranja i organizovanja vežbe ovoga nivoa;² (4) faktori spoljne politike i problemi savezništva dobijaju odgovarajući tretman u planiranju; (5) zamisao dejstva strana, preseci situacija i zadaci vežbajućih struktura najčešće imaju obeležja operacija strategijskog značaja; (6) dinamika se planira i sprovodi pretežno metodom operativnih skokova; (7) težište operativnog planiranja je na radnoj grupi sastavljenoj od predstavnika Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (Generalštaba oružanih snaga SFRJ) i organa Federacije, odnosno odgovarajućih predstavnika komande strategijske grupacije i organa socijalističkih republika – pokrajina sa prostora izvođenja vežbe.

Pripremu i izvođenje KŠRV na *strategijsko-operativnom*, odnosno *operativnom nivou* karakterišu: (1) nosioci planiranja, organizovanja i izvođenja vežbe su komande JNA i štabovi TO strategijsko-operativnog, odnosno operativnog nivoa i odgovarajuća rukovodstva društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada na pravcima i prostorima izvođenja vežbe; (2) vežbajuće strukture su komande i štabovi operativnog i taktičkog nivoa i odgovarajuća ratna rukovod-

² I u inostranim oružanim snagama se određuje značajno vreme za pripremu vežbi. Tako na primer, u oružanim snagama SAD za planiranje tzv. *Reforger* vežbi predviđaju vreme duže od godinu dana.

stva društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada; (3) smernice se i na ovom nivou donose pravovremeno, a iskustvo sa dosadašnjih vežbi pokazuje da je poželjno da se donesu najkasnije šest meseci pre početka vežbe; (4) zamisao dejstva strana, preseci situacija i zadaci vežbajućih struktura najčešće imaju obeležja operacije operativnog značaja; (5) dinamika se provodi kombinacijom metoda operativnih skokova i metoda neprekidnog podigravanja; (6) težište operativnog planiranja je na radnoj grupi sastavljenoj od predstavnika komandi-štabova strategijsko-operativnog nivoa i rukovodstva odgovarajućih društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada; (7) planiranjem treba omogućiti da se proces donošenja i realizacije odluka sprovede i na zemljištu za odabrane sadržaje, kao i da se pojedine sekvence KŠRV kombinuju sa taktičkim, združenim taktičkim i vežbama sa bojnim gađanjima.

Planiranje, organizovanje i izvođenje KŠRV na *taktičkom nivou* karakterišu: (1) nosioci planiranja, organizovanja i izvođenja vežbe su komande združenih taktičkih jedinica, štabovi TO operativnih zona i rukovodstva međupštinskih regionalnih zajednica; (2) vežbajuće strukture su komande jedinica i štabovi TO taktičkog nivoa i ratna rukovodstva društveno-političkih zajednica, društveno-političkih organizacija i organizacija udruženog rada na pravcima i prostorima izvođenja vežbe; (3) zamisao dejstva strana, preseci situacija i zadaci jedinica koncipiraju se u taktičkim okvirima; (4) dinamika se provodi težišno metodom neprekidnog podigravanja; težište operativnog planiranja je na komandi JNA, odnosno štabu TO koji rukovodi pripremama i izvođenjem vežbe; (5) dokumente elaborata moguće je racionalizovati i svesti na najmanji broj, a organizacioni proces donošenja odluke, kao i dinamiku vežbe treba sprovesti jednim delom na zemljištu; (6) KŠRV se uspešno može kombinovati sa taktičkim i drugim vežbama.

Komandno-štabna ratna vežba se izvodi *s ciljem obučavanja i uvežbavanja* komandanata u rukovođenju i komandovanju u pripremi i tokom izvođenja borbenih dejstava, a komandi-štabova i njihovih organa, kao i organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija u zajedničkom radu na pripremanju podataka za odlučivanje u procesu pripreme i tokom izvođenja borbenih i

drugih dejstava. Nastavni sadržaji za te vežbe definišu se tako da se teorijska znanja učesnika vežbe iskažu, »prelome« kroz odgovarajuću postavku strategijsko-operativne, odnosno taktičke situacije sa čime se usklađuje i metod izvođenja vežbe. Težišta u neposrednoj pripremi učesnika usmeravaju se prema nastavnim sadržajima kojima se postižu maksimalni efekti u obučavanju. Na takvim vežbama se istovremeno proverava stepen osposobljenosti komandi-štabova, organa društveno-političkih zajednica i društveno-političkih organizacija za izvršenje njihovih namenskih zadataka.

Komandno-štabne ratne vežbe koje se realizuju radi edukacije, dakle u procesu obučavanja i uvežbavanja starešina, komandi i štabova, mogu dati i odgovarajuće istraživačke rezultate u analizi i proveru aktuelnih ili nedovoljno razrađenih teorijskih postavki i praktičnih rešenja u domenu taktike, operatike i strategije oružane borbe, odnosno strategije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. U takvim KŠRV moguće je istraživanje organizovati u procesu pripreme i izvođenja vežbe ili nakon njenog završetka kada se istražuju relevantna iskustva. Međutim, budući da se na takvim KŠRV ne radi o vežbanju kao istraživačkoj nego kao obrazovnoj metodi, to se čitav proces vežbanja odvija u skladu sa tim nastavnim ciljevima i zadacima. Tu činjenicu potrebno je imati u vidu prilikom obrade i analize prikupljenih podataka iskustava, a naročito prilikom njihovog uopštavanja, odnosno korišćenja u praksi.

Za KŠRV čiji je *cilj istraživanje* odnosa, procesa, sadržaja oružane borbe, nekih teorijskih ili praktičnih problema koncepcije, doktrine ili ratne veštine, planiranje vežbe podrazumeva i izradu posebnog istraživačkog projekta a celokupne pripreme i tok izvođenja KŠRV usklađuju se sa zahtevima za realizaciju tog projekta. Učesnici vežbe su obučene i uvežbane komande-štabovi ili za tu svrhu posebno formirani timovi stručnjaka. Takva KŠRV, kao metoda istraživanja oružane borbe, omogućava da se pomoću nje zaraćene strane dovedu u stanje konflikta u relativno realnim okvirima, saglasno njihovim doktrinama. Činjenica da se borbene jedinice oponašaju na KŠRV, omogućava da se izučavaju, istražuju problemi oružane borbe u brojnim uslovima i pretpostavkama. To znači da je KŠRV značajna mogućnost empirijskog situiranja istraživanja oružane borbe u mirnodopskim pa i u ratnim uslovima.

Potrebno je istaći da su testiranje novih operativno-taktičkih postupaka ili izbor optimalnog načina upotrebe jedinica na određenim pravcima borbenih dejstava najbrojniji i najčešći eksperimenti u okviru KŠRV kao metode istraživanja u ratnoj veštini. U istraživačkom smislu glavni problem takvog eksperimenta je kako i pomoću kojih indikatora utvrditi (unapred) kriterijume optimuma koji želimo dosegnuti. Kriterijum valjanosti odluka i rešenja u ratu su život i smrt, pobeda ili poraz, a u miru se olako i proizvoljno presuđuje i zato što je izrada mernih instrumenata izuzetno složen i težak posao. Zato se objektiviziranje presuđivanja mora izvršiti osposobljavanjem i izborom timova u koje ulaze raznovrsni profili starešina, vršnih stručnjaka za tretirane probleme.

Eksperimentom na KŠRV mogu se, po pravilu, samo identifikovati uzroci za neku posledicu, što je samo jedna etapa da bi se u daljem procesu istraživanja, logičko-duktivnom i teorijsko-sistemsom analizom i sintezom dublje promislila priroda tih odnosa i došlo do potpunijeg naučnog objašnjenja istraživanih pojava oružane borbe. U razvoju teorije i prakse ratne veštine veliki značaj imaju i neeksperimentalni postupci, kao što su sistematska opservacija ili rekonstrukcija prethodnih iskustava (minule ratne prakse ili mirnodopske, u prvom redu vežbovne). Međutim, tek u dijalektičkom jedinstvu sa eksperimentima i teorijskim metodama moguć je veći domet istraživanja i postizanja većih istraživačkih efekata što treba imati u vidu i prilikom istraživanja na komandno-štabnim ratnim vežbama.³

Komandno-štabne ratne vežbe se mogu izvoditi u *mirnodopskim garnizonima* i *na komandnim mestima na zemljištu*.

U mirnodopskim garnizonima KŠRV se izvode najčešće radi obučavanja slušalaca visokih vojnih škola. U tim slučajevima uspešno se koriste makete zemljišta različitih razmera, koje se tako opremaju da se mogu slikovito prikazati fizičko-geografski uslovi zemljišta i njegove osobine sa infrastrukturom, uređenje teritorije, fortifikacijski objekti i grupacije »crvene« i »plave« strane, odnosno obostrane odluke u procesu vežbe. Rezultati komandno-štabne delatnosti starešina na tim maketama povezuju se sa emitova-

³ Opširnije o tome videti: Pukovnik prof. dr Đorđe Stanić, *Mogućnosti i ograničenja eksperimenata u ratnoj veštini*, »Vojno delo« br. 1/1988, str. 45-68.

njem odgovarajućih emisija u integrisanom sistemu interne televizije i elektronskog računara. Ti sistemi ubrzavaju rad starešina i povećavaju efikasnost komandi-štabova i rukovodstva KŠRV, naročito prilikom planiranja borbenih dejstava, organizovanja sadejstva, analize sudara vežbajućih strana, kao i prilikom prikazivanja odluka i rešenja na analizi vežbe. Komandno-štabne ratne vežbe koje se izvode pretežno na računaru u taktičkim vežbaonicama karakteristične su naročito za Ratnu mornaricu i Ratno vazduhoplovstvo i protivvazдушnu odbranu.

Potrebno je istaći da se brzi razvoj računarske tehnike i sve intenzivnija podrška informatičke tehnologije sistemu rukovođenja i komandovanja neposredno odražavaju i na KŠRV gde se teži maksimalnom približavanju uslovima rada u ratu, pa je na vežbi opravdano primenjivati one sisteme koji bi našli primenu u ratnim uslovima.

Na KŠRV koje se izvode na zemljištu, vežbajuće komande se razmeštaju na komandnim mestima na stvarnim ili skraćenim odstojanjima na prostoru izvođenja borbenih dejstava, saglasno operativno-taktičkom zadatku. Kada se komandna mesta razmeštaju na stvarnim odstojanjima sa posebnom pažnjom se razmatra dinamika vežbe sa stano- višta mogućnosti protoka informacija između učesnika, kao i mogućnosti uspostavljanja neposrednih kontakata između rukovodstva i vežbajućih struktura. Posebno se mora voditi računa o uslovima rada posrednika i njihovoj ulozi.

Prema broju vežbajućih strana KŠRV mogu biti *dvost-rane* i *jednostrane*. Kod dvostranih KŠRV priprema i izvo-đenje se organizuju tako da se omogućí potpuno ispoljava- nje koncepcija, doktrina i ratne veštine obeju strana. Vre- menski, materijalni, prostorni i drugi uslovi učešća »plave« strane treba da su identični uslovima učešća »crvene« strane. Tokom planiranja treba imati u vidu ne samo kvalita- tivnu stranu pojedinih rešenja već i odgovarajuće poveća- nje opsega planiranja u odnosu na jednostrane komandno- štabne ratne vežbe. Znači, svi dokumenti, tekstualni i gra- fički (karte uvodnih situacija, obostranog rasporeda, supo- zicija, izvodi iz planova borbenih dejstava i dr.) rade se kako za »crvenu« tako i za »plavu« vežbajući stranu. Pla- niranjem se predviđaju odgovarajuće mere zaštite tajnosti podataka (označavanje dokumenata po stranama, odvojen razmeštaj komandnih mesta, poseban sistem veza, izdvoje-

na organizacija ishrane, boravka i dr.) kako bi se onemogućila nekontrolisana razmena informacija između vežbajućih strana, što bi moglo dovesti do odstupanja od predviđenih (ratnih) uslova za određenu komandno-štabnu ratnu vežbu.

Kod jednostranih KŠRV rad učesnika može se lakše usmeravati intervencijom rukovodstva putem dopunskih situacija (supozicija) koje su usmerenije ka ciljevima vežbe i njenim bitnim sadržajima. Te situacije se mogu brzo realizovati putem posrednika kao rad suprotne strane, što nije slučaj kod dvostranih KŠRV kod kojih se to može postići samo ako je takvo dejstvo predvidela i u operativnom vremenu realizovala suprotna strana, što je od prvorazrednog značaja sa stanovišta realizacije cilja vežbe. Podrazumeva se da se objektivnost, nepristrasnost u realizaciji mogućnosti »plave« strane neće dovoditi u pitanje. Za to se u rukovodstvu KŠRV programira rad posebne grupe za »plavu« stranu i vrši priprema posrednika da na »liniji sudara«, na »liniji fronta« i u ulozi »plave« strane realno predstave aktivnosti i mogućnosti njenih vežbajućih komandi.

Zbog bržeg presuđivanja odluka strana i podigravanja borbenih dejstava, vežbajuća komanda »crvene« strane na jednostranim vežbama ima više vremena za rešavanje određenih problema i odlučivanje, jer se ne čeka na odluke suprotne strane već ih dobija od posrednika. Na primer, na nivou vežbajućih komandi prvog stepena, operativno vreme se lakše može u toku dinamike KŠRV »zadržati« dok komanda armije, štab TO republike, odgovarajući organ društveno-političke zajednice i društveno-političkih organizacija donesu odluku koja je rezultat zajedničke procene konkretne situacije.

Napominjemo i to da su kod jednostranih KŠRV komande-štabovi oružanih snaga u ulozi »crvene« strane, ali je vežbu moguće organizovati i tako da se proigra samo »plava« strana radi potpunijeg saznanja koncepcije, doktrine i ratne veštine eventualnog protivnika.

Karakteristike KŠRV prema broju vežbajućih stepena komandi-štabova oružanih snaga potrebno je razmatrati i sa stanovišta teorije o stepenima organizacije.

To znači da se u planiranju i organizovanju KŠRV mora voditi računa i o rasponu rukovođenja, odnosno o broju nivoa rukovođenja i broju vežbajućih struktura. Kod

malog raspona imamo pojavu velikog broja nivoa u strukturi rukovođenja, što je slučaj kod višestepenih komandno-štabnih ratnih vežbi. Pri tome je veoma dug put informacionih tokova od najvišeg do najnižeg nivoa rukovođenja i obratno, što za posledicu može imati njihovo iskrivljavanje. Od ideje do realizacije je dug period, a to dovodi do ne-realno malog opterećenja starešina što u »približno ratnim uslovima« nikako ne bi bio slučaj.

Veliki raspon izaziva i nedovoljnu efikasnost rukovođenja, što može biti slučaj kod jednostepenih KŠRV sa većim brojem vežbajućih struktura.

Očigledno je da se kod jednostepenih KŠRV brže dinamiziraju borbena dejstva zbog mogućnosti neposrednog, komuniciranja vežbajućih struktura i rukovodstva (i njegovih organa), a kod višestepenih KŠRV treba da se računa sa značajnim neproduktivnim vremenom rukovođenja i usporenim ritmom opšteg toka vežbe.

Nezavisno od toga da li je KŠRV jednostepena ili višestepena, činjenica da je reč o zajedničkom uvežbavanju različitih rukovodećih organa sistema ONO i DSZ uslovljava da planiranje treba da obuhvati celinu procesa rada učesnika vežbe i uspešno ispoljavanje svih procesnih funkcija, kao i odgovarajućih odnosa: subordinacije, koordinacije, odnosno sadejstva i saradnje. To na nivou rukovodstva i na nivou odgovarajućih vežbajućih struktura, obeju strana.

Na kraju treba reći da za sve vrste KŠRV treba sačiniti – pored plana izvođenja – i metodsko uputstvo za izvođenje vežbi kojim se usmerava delovanje svih njenih učesnika. Temeljito razrađena ova dva dokumenta i njihovo dosledno realizovanje obezbeđuju usaglašeno delovanje svih učesnika vežbe, racionalizaciju snaga, sredstava, vremena i eventualne greške svode na najmanju meru.

S U M M A R Y

CLASSIFICATION OF COMMAND AND STAFF WAR EXERCISES

On the basis of experience from practice and tendencies of development of command and staff war exercises (SCWE), as the highest level and most complex forms of practical training of command and control personnel, commands and staffs of the armed forces, the author advocates their classification: (1) on the basis of variety of participants – to common CSWE of commands and staffs of YPA, staffs of Territorial Defence, and organs of socio-political

communities, socio-political organizations; and individual CSWE of commands and staffs of YPA (staffs of Territorial Defence); (2) according to essential characteristics of programmed subject-matter – to general and specialized CSWE; (3) by the level of command or staff directing the exercise – to CSWE of strategic, strategic-operational, operational, and tactical level; (4) by the planned goal and crucial tasks – to CSWE for training and research; (5) by the place or area where the exercise will take place – to exercises in peacetime garrisons, and on terrain; and (6) by the number of sides and the exercise levels of commands and staffs. In more detail are presented and discussed fundamental characteristics of common CSWE, including the foundations of their preparation and execution.

The author considers that such classification would be sufficient for a more comprehensive insight into the essential characteristics and tendencies of development of CSWE, as well as for establishing of fundamental differences and specifics which have already surfaced in the exercise practice, i.e. which could be supposed to be applied also in the future. It is also considered that proposed classification could serve as a basis for further theoretical discussion and practical checking in actual exercise practice both in the armed forces and society.

R É S U M É

LA CLASSIFICATION DES EXERCICES DE GUERRE DU COMMANDEMENT ET D'ETAT-MAJOR

Procédant à la lumière de l'expérience faite dans la pratique et des tendances nouvelles du développement des EGCEM comme étant les formes supérieures et les plus complexes de formation appliquée des officiers, des commandements et des Etats-major des forces armées on propose leur classification sur la base des paramètres suivants: (1) la diversité des participants – les exercices de guerre du commandement et d'Etat-major des commandements de l'APY, des Quartiers généraux de la DT et des autorités généraux de la DT et des autorités compétentes des communautés socio-politiques et des organisations socio-politiques menés en commun et les exercices particuliers menés par les commandements de l'APY (ou les Quartiers généraux de la DT); (2) les caractéristiques essentielles de la problématique programmée; (3) le niveau du commandement qui prend en charge la direction de l'exercice – exercices du niveau stratégique, stratégique-opérationnel, opérationnel et tactique; (4) les objectifs planifiés et les tâches primordiales-exercices en vue de la formation ou de la recherche; (5) le lieu de leur exécution – garnisons en temps de paix et les terrains; (6) le nombre des parties affectées et celui des degrés du commandement. L'auteur explique plus en détails les principales caractéristiques des EGCEM communs y compris les bases de leurs préparatifs et exécution.

On considère qu'une telle classification suffirait pour permettre une vue d'ensemble plus complète des caractéristiques fondamentales et des principales tendances du développement des EGCEM ainsi que pour identifier EGCEM c'est-à-dire que l'on peut supposer applicables à l'avenir. De même, on estime que le schéma de classification proposé peut servir de base à un débat théorique à poursuivre et à la vérification pratique dans l'exécution des EGCEM tant dans les forces armées que dans la société prise dans son ensemble.

РЕЗЮМЕ

КЛАССИФИКАЦИЯ КОМАНДНО-ШТАБНЫХ УЧЕНИЙ

Учитывая опыт, приобретенный в практике, и тенденции развития командно-штабных учений (КШУ), как высших и сложнейших форм практической подготовки офицеров, командований и штабов вооруженных сил, предлагается их классификация на основе: (1) разнообразности участников – на совместные КШУ командований ЮНА, штабов территориальной обороны (ТО) и органов общественно-политических содружеств, общественно-политических организаций и отдельные КШУ командований ЮНА (штабов ТО); (2) на основе существенных характеристик программированной проблематики – на общие и специальные КШУ; (3) на основе уровня командования, руководящего учением – на КШУ стратегического, стратегическо-оперативного и тактического уровней; (4) на основе запланированной цели и главных задач – на КШУ для обучения и исследования; (5) на основе места проведения – в гарнизонах мирного времени и в поле и (6) на основе числа участвующих сторон и числа участвующих звеньев командования. Исчерпательно обосновываются существенные характеристики совместных КШУ и основы их подготовки и проведения.

Считается, что такая классификация могла бы быть достаточной для более полного ознакомления с существенными характеристиками и тенденциями развития КШУ, а также для определения существенных различий, уже проявившихся на практике учений, т.е. про которые можно предположить, что будут применяться и в будущем. Также считается, что предложенная схема классификации может служить основой для дальнейшего теоретического обсуждения и для практической проверки в конкретных учениях как в вооруженных силах, так и в обществе.